

מניעת התאבדויות גברים

(בעקבות רצח הילדים בידי אביהם והתאבדותו)

על רשת הביטחון הקרועה של גברים בתהליכי גירושין

ד"ר חן נרדי, עובד סוציאלי, מטפל פרטני וזוגי, מנחה קבוצות גברים, במשך שנים הנחה קבוצות גברים בהליכי גירושין.

ב 20 ספטמבר 2013 שידר ערוץ 2 כתבה אודות האב שרצח את שני ילדיו והתאבד. העיתונאי הבכיר אמנון אברמוביץ' ביטא הערכה לניסיון הנמרץ של הרשויות (המשטרה, אגף הרווחה, השרות הפסיכיאטרי של קופת חולים) למנוע את הפשע, וסיכם: "כנראה שלפעמים האשם היחידי הוא הרוצח עצמו, והוא הרי כבר מת".

אני סבור שזו אמירה שגויה, אני סבור שתמיד יש לחברה אחריות למניעת מעשי פשע ולהפקת לקחים כשהפשע לא נמנע. תגובת ההתגוננות האוטומטית - "עשינו ככל שיכולנו", "זה היה מאוחר מכדי להציל", "הגענו במהירות למקום", "לא הודיעו לנו בזמן" - הינה חולשת אנוש מוכרת.

לפני למעלה מעשרים וחמש שנים התאבד טירון בבסיס עליו פיקדתי. חקירת המשטרה הצבאית העלתה כי הטיפול בחייל היה על פי הנהלים וכי לא ניתן היה לצפות את ההתאבדות. אף אחד לא שיקר בחקירה, כולם דברו אמת, אבל מי שחקר לא ידע, או לא רצה, לשאול את השאלות הקשות ומשום כך לא נאמרה כל האמת.

גם היום אני חש אשמה על כך שלא חשפתי את מחדליי שלי, של פיקודי ושל מפקדיי. חשיפה כזו עשויה הייתה אולי למנוע חלק מההתאבדויות. מאוחר יותר התמניתי כחבר בועדת חקירה צבאית על התאבדות חייל בקורס יוקרתי. כאשר הצגתי מסקנות שהצביעו על מחדלי סגל הבסיס, נופף מולי באצבעו קצין בדרגת אלוף שקרא את הדו"ח וספק העיר ספק הזהיר: "חכמים היזהרו בדבריכם", המסקנות וההמלצות נדחו. יותר לא מינו אותי לוועדות מסוג זה.

חקירה והפקת לקחים בידי גוף חיצוני שאינו כפוף למשרד הרווחה

לאור ניסיוני סברתי שלאחר התאבדות אין להפקיד את החקירה בידי הצבא אלא בידי גורם חיצוני שאינו כפוף לצבא וכך לדעתי צריך להיות גם לגבי חקירות כגון רצח והתאבדות בידי משרד הרווחה.

עובדי משרד הרווחה אינם חסינים מחולשות אנוש שכן לעיתים הודאה בכך ש"לא ראינו בזמן את הסימנים האדומים", שאולי "נבהלנו מלקבל החלטות אמיצות", שאולי "לא היינו רגישים דיינו", עלולה לגרור בעקבותיה תביעות פיצויים, כתבי אישום, או עצירת הקידום שלהם או אפילו פיטורין מהארגון שלא יסלח על "בגידתנו" בו.

יצירת רשת בטחון לגברים במצוקה

מחקרים (המקורות יינתנו למבקשים) מצביעים על כך שגברים גרושים או בהליכי גירושין חווים חוסר אונים ומצוקה רגשית ברמה גבוהה יותר מגרושותיהם: הם מופנים למוסדות פסיכיאטריים יותר מנשים, סובלים יותר מהן מהתמוטטויות רגשיות ודיכאון עמוק. אחד ההסברים להבדלים הללו בין נשים וגברים נעוץ בעובדה שנשים יותר מגברים יוזמות את הפרידה (35 אחוז לעומת 65 אחוז) מה שגורם לגברים רבים לחוות באפן טראומתי את הודעת הפרידה של בת זוגם. חלקם מתקשים להבין את החלטת בת הזוג ולהשלים עימה, חשים נטושים, נבגדים ומושפלים עד עפר. חלקם מנסה למנוע את הפרידה בדרכים נואשות ולעיתים אלימות. בתוך קבוצת הגברים הזו, בולטת במיוחד מצוקתם הקשה של אבות שהמשמורת על ילדיהם נלקחה מהם וניתנת לאם. הם רשאים לפגוש את ילדיהם רק במרכזי קשר של משרד הרווחה. חלקם חווה את המפגש תחת עיניה הפקוחות של העו"סית כהשפלה איומה. גברים רבים למדו להסתיר את מצוקתם ולהכחשה, לעיתים גם מעצמם, והופכים לסיר לחץ מהלך מבלי להבין שהם זקוקים לעזרה. גם גברים המודעים למצוקתם מתקשים לבקש עזרה או לשתף אחרים במצוקתם. בניגוד לרשת הביטחון החברתית-רגשית הנפרשת לנשים בתהליכי גירושין (האפשרות לטלפן לאימא, לחברה הטובה, ולארגוני הנשים המספקים קבוצות תמיכה וסיוע משפטי) נותרים גברים רבים בבדידות קשה ברגעי המשבר הקשים ביותר בחייהם. מצוקתם מוסבת לעיתים קרובות לפסים אלימים כלפי בני משפחתם וכלפי עצמם.

להמחשת רעיון רשת הביטחון הרגשית חברתית לגברים, אתאר שלושה מתוך שפע הרעיונות לטויות רשת הביטחון – רעיונות שאינם בלתי מוכרים לעוסקים בתחום וחלקם אף מיושם אם כי לא מידה מספקת.

ליווי תומך לגברים בפגישתם עם גורמי רווחה ומשפט - המפגש בין גבר במצוקה הטעון תחושות קיפוח וכעס על המערכת, שלדעתו, הפלתה אותו ופגעה בו, לבין העובדת הסוציאלית, אישה, שלעיתים הוא משליך עליה את כעסיו על אשתו, הנו מפגש טעון ביותר. עמיתתי למקצוע, עובדת סוציאלית מנוסה, סיפרה לי על הרגשתה כשגבר בהליכי גירושין נכנס למשרדה: "למרות המקצועיות

שלי והאמפטיה שאני מתאמצת לשדר כלפיו, אינני מסוגלת שלא לחשוב על פוטנציאל האלימות שלו. תמיד קיים הפחד שירים עלי את קולו, שיפגע בי, באשתו או בילדיו". אני סבור כי גברים זקוקים לליווי תומך בבואם למפגשים טעונים במיוחד עם גורמי רווחה ומשפט. תפקידו של מלווה כזה הנו להעניק לגבר תמיכה ועידוד בדרך רגישה וחברית ולסייע לו להתגבר על חרדותיו ועצביו. לפני מספר שנים בחנה "התנועה לגבריות חדשה" את ישימות הרעיון. חברתי לתנועה גב' דליה קפון (עובדת סוציאלית) ומתנדב נוסף ליוו גבר שסבל מהתפרצויות זעם לדיון בבית המשפט מאחר וחשש שעצביו יבגדו בו. בעזרת התמיכה צלח הגבר את הדיון באופן מכובד ומכבד. (לצערי, בהיותנו עמותת שאינה נתמכת על ידי שום גוף ממשלתי או פרטי, לא יכולנו לממש את הפרויקט בשל מחסור במשאבים).

קבוצות תמיכה לגברים בהליכי גירושין - הקמת קבוצות כאלה, הינה מרכיב חיוני ברשת הביטחון לגברים. כמי שהנחה קבוצות מסוג זה למדתי על ערכן הרב במניעת אלימות. בקבוצה הושם דגש על עידוד ותמיכה הדדית בין הגברים, למידת מיומנויות שליטה עצמית והתמודדות עם כעסים, ביטוי רגשות בדרך בלתי אלימה, ניהול שיחה לפתרון בעיות, תקשורת מכבדת, הענקת אמפטיה כמשקל נגד למאבקי כוח ונקמנות, מיומנויות תקשורת עם ילדיהם, כיצד להיעזר באופן יעיל באנשי מקצוע (עו"סים, עורכי דין, שוטרים) ועוד.

קו סיוע טלפוני - במאי 2001 הקימה "התנועה לגבריות חדשה" קו מצוקה לגברים שפעל מספר חודשים, פעמיים בשבוע ואויש על ידי אנשי מקצועות הטיפול וגברים שהוכשרו לכך. הקו זכה למאות פניות בנושאי פרידה וגירושין, נתק מילדיהם, אבטלה ופיטורין מעבודה, חובות כספיים ועוד. מטרת הקו הייתה להעניק לגברים המתקשרים תמיכה רגשית וסיוע מעשי שעיקרו תיווך בין הגברים לבין גורמים בקהילה ובמשרד הרווחה שלעיתים לא היו זמינים במידה הדרושה. לצערי הפסקנו את פעולת הקו לאחר כשנה, בשל העדר משאבים ותמיכת הרשויות.

לסיכום, חיפוש בגוגל לפי מילות מפתח הקשורות בגברים גרושים, תגלה כמות עצומה של אלימות מילולית, קללות וגידופים המוטחים על ידי גברים גרושים במשרד הרווחה, בתי המשפט, העובדות הסוציאליות וגורמי רווחה נוספים. אלימות מילולית זו מעידה כאלף עדים על מצוקתם של אלו הזקוקים כל כך לרשת ביטחון רגשית וחברתית בשעותיהם הקשות ביותר. דומני שהנתק הגדל והולך בין משרד הרווחה לבין רבים מהגברים הגרושים מעיד על צורך דחוף להערכה מחודשת ולמחשבה רעננה שתוביל לטוויית רשת ביטחון חברתית שתסייע למניעת מעשי הייאוש להם אנו עדים.

***התנועה לגבריות חדשה הוקמה בשנת 1993 על ידי ד"ר חן נרדי, חן הנו יו"ר משותף של התנועה יחד עם גב' לואיזה נמיצוב. התנועה מאמינה בתפיסת גבריות הומניסטית ולשוויון בין המינים ומטרתה לעודד גברים להגמיש את טווח ביטוי הרגשות, העיסוקים והתפקידים המסורתיים שלהם, מעבר למצופה מהם בתוקף היותם גברים.**